

Kang Kek Ieu před soudem

Foto: ČTK

KAMBODŽSKÉ MLÝNY

Zasedá další tribunál – s třicetiletým zpožděním.

Jestliže norimberský tribunál slouží už šedesát let jako vzor toho, jak se rychle vypořádat s genocidou, potom *Mimořádné komory soudů v Kambodži pro potrestání zločinů spáchaných v období Demokratické republiky Kampučie*, jak se tribunál pro souzení Rudých Khmerů oficiálně jmenuje, zřejmě vejde do dějin jako učebnicový příklad zpacované spravedlnosti. Jistě, i pozdní soud s hlavními viníky je lepší než žádný, jenže současný proces přichází ve chvíli, kdy si jej vlastně už přeje jen menšina veřejnosti. Jakýsi pocit zadostiučinění by snad mohl zavládnout alespoň v případě velitele likvidačního tábora S-21 jmé-

nem Kang Kek Ieu, známého spíše pod válečnou přezdívku „soudruh Duch“ (khmerské slovo vyslovující se „dyš“).

O koho tu jde a proč se soud koná až třicet let po svržení khmerského teroru?

Oddělal čtrnáct tisíc lidí

Kang Kek Ieu (66 let) byl původně oblíbený učitel matematiky. Po vstupu do komunistické strany na konci 60. let a následném věznění se však stal fanatickým přívržencem hnutí Rudých Khmerů, kteří jaro 1975 vyhlásili „rokem nula“, zrušili náboženství, peníze, jména a také školy. Pro bývalého matematika Kanga, nyní „soudruha Ducha“, našli místo velitele koncentračního tábora Tuol Sleng (kódovaně označovaného S-21).

Za jeho správy tu byly v letech 1975 až 1979 vyšetřovány a mučeny desítky tisíc lidí včetně žen a dětí. Smrt tu našlo nejméně 14 tisíc obětí.

Zprvu měl „Duch“ za úkol likvidovat nepřátele režimu, ale ochotně tu také prováděl čistky mezi lidmi z nejužšího vedení včetně bývalých kolegů. V lednu 1979 byl „soudruh Duch“ jedním z posledních, kteří uprchli před vietnamskou invazí z Phnompenhu, protože se snažil na poslední chvíli zničit záznamy o vraždách. To však dnes není důležité, protože Kang se třicet let poté dobrovolně přiznává, že rozkazy vydával sám.

Byl jsem to já, Bože

Vzápětí po příjezdu vietnamských tanků se „soudruh Duch“ uchýlil do uprchlických táborů poblíž thajské hranice, kde se opět ujal vyučování matematiky. Kromě toho se podílel i na distribuci humanitární pomoci od některých křesťanských organizací, jejichž zástupci si dnes rvou vlasy nad vlastní hloupostí.

Zde jej na konci 90. let zastihl irský reportér Nic Dunlop. Bývalý „soudruh

Duch“ se mu představil perfektní angličtinou jako Hang Pin.

Hovořil k němu jako „znovuzrozený křesťan“, jenž v oblastech postižených válkou šíří evangelia. Když jej Dunlop s kolegou konfrontovali s několika jím podepsanými příkazy k popravám, Hang Pin prohlásil: *Můj život je v rukou Božích*. Posléze se rozpovídal.

Velice lituji zabíjení v minulosti. Chtěl jsem být dobrým komunistou... je mi to tak líto, umírali tam dobří lidé, mnozí byli nevinní... Politika Rudých Khmerů vyžadovala, aby všichni zatčení zemřeli... Rozhodl o tom ústřední výbor, plnil jsem příkazy nadřazených... Žije se mi zle s myšlenkou na to, že zahynuli lidé, kteří nic nespáchali.

Krátce poté, co vyšel Dunlopův článek, se Hang Pin – nyní již opět Kang Kek Ieu – přihlásil úřadům

v hlavním městě. A zhruba ve stejné době byly položeny základní kameny ke vzniku soudního tribunálu.

Soud ano, ale ne teď

Jenže ten nezačal fungovat ještě dalších deset let. Jeden ze zřizovatelů, totiž OSN, se nedokázal dohodnout s kambodžskou vládou na podmínkách provozu.

V podstatě šlo jen o pokračování hry, jejíž účastníci tento soud – na rozdíl od podobných tribunálů pro bývalou Jugoslávii či Rwandu – v podstatě pořád z různých příčin pozdržovali.

Situace byla komplikovanější než po porážce Německa v roce 1945, kdy se organizování tribunálu ujaly s velkou vervou vítězné mocnosti. Také v případě Jugoslávie panoval jasný konsensus a po schválení rezoluce Rady bezpečnosti se celkem rychle

našly finanční prostředky na shromažďování důkazů, které bylo ovšem tentokrát mnohem zdoluhavější. Jenže Kambodža se stále odkládala. Až do počátku 90. let probíhaly boje a vítězil argument, že soudní proces by mohl ohrozit křehké příměří. Poté se k moci dostal Hun Sen, sám bývalý příslušník Rudých Khmerů. Panovaly obavy, že soud by mohl vyvolat další povstání, a ani Hun Sen si z pochopitelných důvodů nepřál razantně se vypořádat s minulostí.

Kang tak strávil posledních deset let ve vazbě, přestože projevil ochotu vypovídat proti nejvyšším představitelům vlády teroru. Kambodža se odmítla na provozu tribunálu výrazněji finančně podílet, OSN měla problém sehnat prostředky sama a Phnompenh negativně zasahoval i do kompetencí vznikajícího soudu.

Dnešní generace Kambodžanů se o tak dalekou minulost už ani nezajímá, a pokud ano, klade vinu na vyvraždění čtvrtiny populace v 70. letech spíše Číňanům či Vietnamcům. Je přece těžké uvěřit, že by jeden národ páchal ve jménu třídního boje genocidu sám na sobě.

Ničeho nelitujeme

Masový zločinec a bývalý „soudruh Duch“ je prvním, kdo usedl na lavici obžalovaných. Zestárlý Kang, jenž se stále považuje za znovuzrozeného křesťana, při čtení obvinění vstával, dával hlavu do dlaní a ukláněl se před soudci i publikem na znamení lítosti. Hlavní obvinění – šéfidolog Nuon Chea, exprezident Khieu Samphan a další – si však ani na moment nepřipouštějí odpovědnost za vraždy, jichž byl „Duch“ horlivým vykonavatelem. Jsou staří a mají chatrné zdraví. S velkou pravděpodobností se rozsudku nedožijí. Kambodžský soud jen stěží splní hlavní účel, pro který jsou podobné tribunály zřizovány.

Neochota Rady bezpečnosti výrazněji se angažovat v případě nedávného zatykače na soudánského vůdce Umara al-Bašíra je bohužel prvním krokem, který vede podobným směrem.

Výsledkem občanské války v Kambodži byly statisíce mrtvých

Foto: ČTK

Lubomír Heger